

					С					
					П					
					А					
					П					

Би «Қара жорға»

(Мына биді қандай ұлттық аспаптар сүйемелдейді?)

Бағалау.

Үй тапсырмасы.

Мәтінді баяндап беру. (Қ.Мырзалиев «Домбыра» өлеңін жаттау- 4 шумақ).

1. С.Әбдіғалиев Неміс тілі. Оқу құралы. - Алматы, 1996. - 34 б.

2. К.Сариева, Ф.Оразбаева, Г.Ауқашева, Г.Алдамбергенова «Қазақ тілі» оқулығына. - Алматы: Рауан, 2011, -86 б.

3. Ақбаева Қ. Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде қазақ тілін оқытудың кейбір мәселелері. - Алматы: Рауан, 1997

4. Оразбаева Ф.Ш., Сағидолла Г., Қасым Б., Қобыланова А., Есенова Қ., Исабекова Ү., Қасабек Қ., Балтабаева Ж., Мұхаммади Қ., Рахметова Р., Көпбаева Ж. Қазіргі қазақ тілі. Оқу құралы. -Алматы. Ptins, 2005 ж.

В данной статье рассматриваются вопросы работы с текстом. В конце статьи приведен план урока, где показана работа с текстом.

К. Е. Молдабаева

ШЕТ ТІЛІН ҮЙРЕНУ БАРЫСЫНДАҒЫ ОҚУШЫНЫҢ ЫНТА ЖІГЕРІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Оқушының сабақ оқуға деген ынтасын қалай арттыруға болады, оның сабаққа уақытында келіп, үй тапсырмасын үнемі орындап жүруіне қалай ықпал етуге болады. Бұл мәселе тек үлгермеушілер мен нашар оқитындардың ғана проблемасы емес, мұндай жағдаймен әр оқушы бетпе бет келеді. Бұл жерде жоғарыдай мәселелердің қалай туындайтыны емес, біздің оған қалай қарайтынымызда.

Ұсынылған мақалада қарастырылатын ынталандыру тақырыбы белгілі бір пәнді үйрену барысында жетістікке жетудің алғы шарттарының бірі болып табылады. Ол әрбір іс-әрекеттің бастау алар нүктесі болып табылады. Зерттеулер дәлелдегендей ынталандырудың барлық түрі шет тілін үйрену кезінде керекті. Ішкі және сыртқы ынталандырудан басқа тағыда ситуативті және инструменталды ынталандыру түрлері кездеседі.

Адам өмірінде эмоциялық шарықтаулар мен құлдыраулар жиі кездесіп отырады. Кейде бізге өмірдің барлық мәні оқуда сияқты болып, бүкіл ынта жігерімізді соған саламыз, ал кейде осының бәрі бос уақыт өткізу сияқты болып табылады. Энтузиазм, ынта-жігер бар кезде оқыған оңай ма, әлде жоқ кезде оқыған оңай ма деген сұраққа жауап беріп көрдіңіздерме?

Ұсынылған мақалада біз көңіл күйдің құлдырау нәтижесінде сабақ оқуға деген ынта жігерді жоғалтып алмаудың кейбір жолдарын және оқушының ынтасын сақтап қалуға әсер ететін факторларды қарастырамыз.

Сонымен ағылшын тілін оқу не үшін керек?

Шет тілін үйрену барысында ең бірінші қойылатын сұрақ осы болуы керек. Бұл сұрақ өте жиі қолданылып жауыр болған сұрақтардың бірі сияқты болып көрінуі мүмкін. Бірақ оның сабақты ары қарай әдістемелік тұрғыдан сауатты түрде құру барысында маңызы өте зор. Сол себептен басқа да кезек күттірмейтін мәселелерден бұрын оқушының санасына не себептен ағылшын тілін оқу керек екендігін жеткізе білу керек.

Оқушы:

- Мен үшін бұл шет тілін білудің маңызы неде?

- Мен оқу барысында қандай жетістіктерге жетуім керек?

- Бұл тілді білу менің негізгі мақсатыма жету барысында қандай көмек бере алады? - деген сияқты сұрақтарға жауап бере алуы керек.

Бұл сұрақтар оқу процесінің басында болмасын, аяғында болмасын өзінің пайдасын тигізері сөзсіз. Өйткені тіл үйрену процесінің анық және негізделген себебі және шегі болуы керек. Оқуға деген ынта - жігердің қарқындылығы оқушының эмоционалдық көңіл күйімен өте тығыз байланысты.

Эмоцияның аумалы - төкпелі болып тұратыны бәрімізге аян, сол себептен тіл үйренудің қарқындылығын анықтайтын шешуші фактор - ой санаға негізделген оқушының ұйғарымы болып табылады. Оқудың мақсатын түсіну шет тілін үйрену барысында нәтижеге жетудің мүм-

кіндік тудырады, және шет тілін оқу барысындағы мотивация немесе ынталандыру болып табылды.

Егер біз шет тілін тек ата - анамыздың, досымыздың, әріптесіміздің қалауымен, елдің бәрі үйреніп жатқан соң оқитын болсақ, бұл кезде өзімізді ынталандыру өте қиынға түседі, сол себептен тіл үйренуді бастамас бұрын адамның өзінің ерік жігері, ынтасы, қалауы болу керек.

Олай болса қандайда болмасын бір шет тілін үйренуді бастамас бұрын не үшін осы тілді үйренетініңізді анықтап алып, тіл үйрену процессін бастау керек.

Тіл үйренудің мақсатын айқындап болғаннан соң қанша уақыт аралығында тілді қалаған деңгейге дейін үйренуге болады деген сұраққа жауап беру керек. Егерде сіз тілді ең басынан, әріптен бастап үйренетін болсаңыз, онда жарты жыл ішінде шетел тілін еркін меңгеріп, сол елдің адамдарымен еркін тілдесе аламын деген ойдан аулақ болыңыз. Себебі тілді толық меңгеру үшін аптасына төрт - бес сағат оқу кезінде үш, үш жарым жылда меңгеруге болады.

Эдвард Андерсен алдарына кішкене мақсат қойған адамдар кішкене нәтижеге жетеді, үлкен мақсат қойғандар үлкен нәтижеге жетеді деп айтып кеткен болатын, сол себептен алдыға мақсат қоюдың тіл үйрену барысында алатын орны үлкен.

Мотивация немесе ынталандыруды бір деңгейде ұстап отыру үшін оқу процессін әрқашан бақылауда ұстау керек. Шет тілін үйрену бірнеше деңгейден тұрады, сол себептен оқушының білім деңгейін анықтап алғаннан кейін белгілі бір деңгейдегі оқу материалымен жұмыс басталады. Сол кезде біздің үлкен мақсатымыз бірнеше ұсақ мақсаттарға бөлінеді.

Тіл үйрену барысында оқушының сабақты босатпауын қадағалау керек, өйткені сабақ үстінде қойылған сұрақтарға оқушы сол тақырып кезінде белгілі себептермен келмегендіктен жауап бере алмайды, ал мұндай жағдай орын алған кезде оқушының бойында жағымсыз эмоция пайда болады, оқушы немесе студент жағымсыз, ыңғайсыз жағдайдан қашқалақтау мақсатында сабақты жіберуді әдетке айналдыруы мүмкін.

Оқушы сабаққа үйрену үшін, қателер жасау үшін, оларды оқу барысында түзеу үшін, басқа оқушылармен шет тілінде тілдік қарым-қатынас жасау үшін келетінін түсінуі керек. Сонымен қоса үйге берілетін тапсырманың мазмұнына салғырт қарамай, оның күрделілігіне көп көңіл бөлінуі керек. Егер тапсырма тым қиын немесе

тым оңай болатын болған жағдайда оқушының тіл үйренуге деген мотивациясы, ынтасының төмендейтінін ұмытпау керек.

Оқушының тіл үйрену кезіндегі ынтасының төмендемеуіне демалыстың да ықпалы бар. Демалыстың ұзақтығы әр адамның өзіндік ерекшелігіне байланысты; кейбіреулер дене жаттығуларын жасап демалса, ал кейбіреулерге оқулықтан көзін сәл алып демалса да жетеді. Жақсы тыныққан адам ғана қарқынды еңбек ете алатынын естен шығармау керек.

Оқушының ынтасының төмендемеуіне әсер ететін тағы бір жағдай бар; ол оқушының анда санда болса да еңбегінің жемісін көруі. Бірақ нәтижелі оқу үшін біз қалай оқып жатқандығымызды түсінуіміз керек.

Ол дегеніміз оқушы қандай жағдайда ақпаратты жақсырақ қабылдайтынын анықтау. Ол көзбен көргенді есіне жақсы сақтай ала ма, әлде тыңдағанды ма, немесе белгілі бір ситуациялық тапсырмалар кезіне есінде қалама; жазу арқылы ма, жалғыз өзі оқығанда ма әлде топпен дайындалғанда ма; осы жағдайларды оқытушы анықтау керек. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып оқушыны оқытқан кезде ғана тіл үйрену процесі қарқынды, жемісті болмақ.

Тіл үйрену барсындағы тағы бір есте сақтайтын мәселе: оқу материалын жаттаудан аулақ болу керек. Оқыған материалды неғұрлым тереңірек түсініп, ой елегінен өткізіп, есте сақтауға тырысқан дұрыс. Өйткені мағынасын түсінбей жаттап алу дегеніміз тағыда оқушының ынта жігерінің құлдырауына апаратын жол.

Мәтінмен жұмыс жасау барысында қосалқы ақпаратқа көңіл бөлмей, негізгі зейінді негізгі ақпаратқа аудару керек. Мейлі кейбір сөздер түсініксіз болса да, оның мағынасын сөйлемді қайталап оқи отырып мағынасын болжап анықтауға тырысу керек. Тапсырманың мағынасын түсінбей орындау күр босқа уақыт кетіру екернін естен шығармау керек.

Оқу процесі кезінде қойылған бағаларға көңіл бөлу керек; ол дегеніміз егер оқушы маңдай терімен бес деген баға алып, оны мақтан тұтып, ары қарай осы бағаны жоғалтпау үшін тырысып оқыса ол жақсы; кейбір кездері оқушы еш қиындықсыз бестіктер ала алатынына көзі жетіп, оқуға салғырттық танытса, ондай оқушыны деңгейі жоғарырақ топқа ауыстыру керек. Өйткені тіл үйрену барысында оқушы бағаны қандай жолмен алатыны да оның тіл үйренудегі ынта жігерінің жоғарылауына немесе құлдырауына әсер етеді.

Не нәрсені болмасын үйрену барысында ынта, жігер, энтузиазм, қалау сияқты сезімдер

болғанда ғана белгілі бір нәтижелерге қол жеткізуге болатынын ешқашан естен шығармау керек, сол кезде ғана алға қойған мақсатқа қол жеткізуге болады.

1. А.Г. Асмалов. Психология личности. Учебник Издательство «МГУ», 1990.

2. И.А. Бим. Некоторые проблемы современного обучения иностранным языкам // ИЯШ, 2003, № 4

3. Интернет желісі

* * *

В статье говорится о мотивации при изучении иностранного языка.

* * *

The article deals with the problem of motivation in learning foreign languages.

Ж. Б. Ошакбаева, А. С. Карныкбаева

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ ПРОЦЕССА УСВОЕНИЯ ВТОРОГО ЯЗЫКА

Разработка научно-теоретических проблем овладения русским языком как вторым в странах СНГ стала актуальной после приобретения ими независимости и суверенитета. Государственная языковая политика и система мер по языковому планированию в целом определили параметры языковой ситуации, которая в настоящее время характерна для Казахстана.

Процессы овладения русским и казахским языками как вторым стали предметом исследования ученых-лингвистов и ученых в областях лингводидактики и методики преподавания языков как иностранных. Но прагматический аспект усвоения второго языка разработан фрагментарно, необходимость научной адаптации теории прагматики к проблемам усвоения второго языка особенно остро стоит в условиях языковой ситуации Казахстана.

Обзор основных научных направлений прагматики как учения об отношении знаков к их интерпретаторам позволил определить систему прагматического знания и базовых понятий для описания прагматических параметров процесса усвоения второго языка. Для описания процедур усвоения необходимого знания и формирования прагматической компетенции мы используем понятие *прагматическая парадигма*. Прагматическая парадигма есть совокупность знаний, обеспечивающих владение вторым языком при решении проблем социализации вторичной языковой личности в иноязычном социуме, а также приобретения и использования социального и национально-культурного знания.

Второй язык усваивается как средство познания и средство коммуникации в иноязычном социуме. Единицами усвоения выступают *высказывание* и *текст*: именно они являются способами материализации смысла или системы

смыслов, объединенных в ситуацию. Использование этих смыслов в реальном общении невозможно без осознания и автоматизации вторичной языковой личностью системы процедур, обеспечивающих актуализацию и использование знания. Это позволяет нам выделить три основания для *типологизации прагматического знания*: знание, обеспечивающее речевое общение на уровне единичного речевого акта и в речевом взаимодействии; знание прагматической составляющей текста, обеспечивающей его понимание и интерпретацию; знание о процедурах усвоения и использования информации.

Исходя из основания типологизации знания, необходимого для овладения вторым языком, в понятие прагматическая парадигма включены прагматика общения, прагматика текста и прагматика усвоения второго языка.

Под прагматикой общения понимается совокупность знаний, обеспечивающих усвоение второго языка как средства общения в иноязычном социуме. Актуализация знания осуществляется через описание процессов порождения и понимания речи; речевых актов и их типологии; условий речевого взаимодействия.

Анализ моделей порождения речи, разработанных Л.С. Выготским, А.Р. Лурия, А.А. Леонтьевым, И.А. Зимней, Т.В. Рябовой (Ахутиной), позволил разработать модель, приемлемую для развития способности к речепроизводству у учащихся казахской школы при овладении русским языком. За основу взята психолингвистическая модель И.А. Зимней, дополненная когнитивной составляющей. [1]

В модели выделяются три уровня. Побуждающий уровень представлен мотивом, желанием совершить речевое действие с определенной целью. Формулирование цели определяется